

11. Finnország, ahol a megelőzés már az iskolákban elkezdődik – példaértékű jó gyakorlatok, hatékony védelem

NÉMETH ZOLTÁN

1. A gyűlöletbeszéd szabályozási kérdései

1.1. A gyűlöletbeszéd

A gyűlöletbeszéd globális jelenség. A különböző országokban egyre nagyobb a társadalmi tudatosság a gyűlöletbeszédrel és annak a társadalomra, a különböző lakossági csoportok közötti kapcsolatokra és a társadalmi kohézióra gyakorolt hatásaival kapcsolatban. A gyűlöletbeszéd irányzatai és módszerei nem állnak meg az országhatároknál, és a gyűlöletbeszéd formáiban egy közös vonás biztosan van: mindegyik sérti az emberi méltósághoz, a személyes integritáshoz, a biztonsághoz, a becsülethez, az egyenlőséghez és a megkülönböztetésmentességhez való jogot, amelyet az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata is garantál.¹

Finnországban a gyűlöletbeszéd fogalmának meghatározásakor hivatkozási alapként használják az Európa Tanács ajánlását, miszerint a gyűlöletbeszéd kifejezés

¹ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata – elérhető: https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/hng.pdf

Dr. Németh Zoltán LLM
kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Németh, Z. (2023) 'Finnország, ahol a megelőzés már az iskolákban elkezdődik – példaértékű jó gyakorlatok, hatékony védelem' in Nagy, Z. (szerk.) *Az összehasonlító jog eszközével a gyűlölet ellen. Az online gyűlöletbeszéd, zaklatás és megfélemlítés nemzetközi szabályozása*, 273–302. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.nz.gyuloletbeszed.10_11

minden olyan kifejezési formára vonatkozik, amely faji gyűlöletet, idegengyűlöletet, antiszemitizmust vagy az intolerancián alapuló gyűlölet egyéb formáit terjeszti, szítja, elősegíti vagy igazolja, beleértve a kifejezett intoleranciát, az agresszív nacionalizmust és etnocentrizmust, a kisebbségekkel, migránsokkal és a bevándorló származású emberekkel szembeni diszkriminációt és ellenségeskedést.²

A gyűlöletbeszéd túlmutat a bűncselekményként meghatározott konkrét gyűlöletbeszédén, az emberi méltóságot sértő – a finn alkotmányban³ is szabályozott – beszédén, amelyet a diszkrimináció tilalma tilt, vagy az egyenlőségi törvényben tiltott szexuális zaklatáson és nemi alapú zaklatáson is. A gyűlöletbeszéd olyan szavak használatát jelenti, amelyek célja egy adott csoport kizárása a közösségből, és a csoporthoz tartozó embereket gyanúsít, megbízhatatlannak vagy alacsonyabb rendűnek állítja be. Akár azt is állíthatják, hogy biztonsági fenyegetést jelentenek a társadalomra és a többségi lakosságra nézve. A gyűlöletbeszéd nem kölcsönös, és nem célja, hogy tényeket közöljön vagy igazolja az elhangzott állításokat. A gyűlöletbeszédben a tényeket elferdítik, és bizonyos csoportokat és egyéneket ellenségként jelenítenek meg.⁴

Amikor a gyűlöletbeszéd tiltásának alkotmányos alapjait keressük, akkor a finn alkotmány elemzése során látható, hogy konkrét intézkedéseket is tartalmaz, amelyek igyekeznek már alkotmányosan is akadályozni a gyűlöletbeszédet. Az alkotmány biztosítja az emberi méltóság sérthetlenségét, az egyéni jogokat és szabadságokat, valamint előmozdítja az igazságosságot a társadalomban,⁵ és kimondja, hogy senkit nem lehet elfogadható ok nélkül másoktól megkülönböztetni nem, kor, származás, nyelv, vallás, meggyőződés, vélemény, egészség, hátrányos helyzet vagy személyéből eredő más ok miatt.⁶

A gyűlöletbeszéd mint olyan azonban nem minősül önálló bűncselekménynek a finn jogban. A gyűlöletbeszéd azonban akkor minősül bűncselekménynek a finn Büntető törvénykönyv alapján,⁷ ha a fentiekben már bemutatott alapvető elemeket tartalmazza az elkövetett bűncselekmény. Az ilyen cselekmények közül a leggyakoribbak az alábbiak:

2 15. számú általános politikai ajánlás a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemről, amelyet a Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság (ECRI) fogadott el 2015 decemberében. Elérhető: <https://rm.coe.int/ecri-general-%20policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>

3 Alkotmány 1. cikk (2) bekezdés

4 Hallamaa, 2019. 47(8). [Online]. Elérhető: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/311966/191106P_ivi_R_s_sen_vihapuheprosessi_uskonnullis_poliittisena_performanssina.pdf?sequence=1 (Letöltve: 2022. április 10.)

5 Alkotmány 1. cikk (2) bekezdés

6 Alkotmány 6. cikk (2) bekezdés

7 Büntető törvénykönyv (Rikoslaki – 19.12.1889/39). [Online]. Elérhető: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L11> (Letöltve: 2022. március 16.)

- a) az uszítás és annak súlyosabb esetei⁸ (az uszításnak a Btk.-ban bűncselekményként való besorolásának célja a bőrszínük, születési helyzetük, nemzeti vagy etnikai származásuk, vallásuk vagy meggyőződésük alapján meghatározott csoportok védelme);
- b) a vallás szentségének megsértése⁹ (aki nyilvánosan kigúnyolja Istent, vagy sérítés céljából nyilvánosan rágalmazza vagy megveti azt, amit valamely egyház vagy vallási közösség a vallásszabadságról szóló törvény¹⁰ értelmében egyébként szentnek tekint, vagy hangoskodással, fenyegetőző magatartással az istentiszteletet, egyéb vallási gyakorlatot vagy temetést más módon megzavar);
- c) ha a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos cselekmények egy vagy több konkrét személy ellen irányulnak, a rágalmazásra¹¹ vagy a fenyegetésre¹² vonatkozó rendelkezések alkalmazhatók;
- d) gyűlöletbeszéddel kapcsolatosan alkalmazhatóak továbbá a bűncselekményre való nyilvános felbujtás,¹³ a személyiségi jogot sértő információ terjesztése,¹⁴ az üldözés vagy a háborús uszítás¹⁵ rendelkezései is.

Ha tehát a gyűlöletbeszéd a fenti bűncselekmények lényeges elemeit tartalmazza, az gyűlölet-bűncselekménynek minősül, ami lehet egyén, csoport, intézmény vagy azok képviselője elleni bűncselekmény. Az ilyen bűncselekményeket előítéletek motiválják az áldozat vélt vagy valós etnikai vagy nemzeti háttere, vallási meggyőződése, világnézete, szexuális irányultsága, nemi identitása vagy fogyatékossága miatt. A gyűlölet mint az elkövetőt motiváló tényező a büntetés súlyosbításának alapjául szolgálhat.¹⁶ A büntetés súlyosbítása indokainak fő célja a kisebbségi csoportok védelme.¹⁷

A gyűlölet-bűncselekmények elkövetésének segítése és a felbujtás is büntetendő cselekménynek minősül a finn Büntető törvénykönyvben. A büntethetőség túlmutat

8 Büntető törvénykönyv 11. fejezet 10a §

9 Büntető törvénykönyv 17. fejezet 10. §

10 Vallásszabadságról szóló törvény (Uskonnonvapauslaki 6.6.2003/453.). [Online]. Elérhető: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030453> (Letöltve: 2022. április 1.)

11 Büntető törvénykönyv 24. fejezet 9–10. §

12 Büntető törvénykönyv 25. fejezet 7. §

13 Büntető törvénykönyv 17. fejezet 1. §

14 Büntető törvénykönyv 24. fejezet 8. § és 8a §

15 Büntető törvénykönyv 12. fejezet 2. §

16 Büntető törvénykönyv 6. fejezet 5. § (1) és (4) bekezdés

17 *Words Are Actions More Efficient Measures against Hate Speech and Cyberbullying (Cselekvések, hatékonyabb intézkedések a gyűlöletbeszéd és az internetes zaklatás ellen)*, 2019. Belügyminisztérium. 30. szám. [Online]. Elérhető: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161753/SM_30_19_Words%20Are%20Actions.pdf (Letöltve: 2022. április 5.)

a közvetlen bűnpártoláson is: például a törvény szerint a rasszista szervezeteket szervezett bűnözői csoportnak minősítik, és már a tevékenységükben való részvétel is büntetendő.

Előfordulhat olyan eset is, hogy a gyűlöletbeszéd nem tartalmazza a jogsértés lényeges elemeit, amelyek a büntethetőség előfeltételei, de a diszkrimináció tilalmáról szóló törvény értelmében zaklatásnak minősül és így jogellenes.¹⁸ Ez egy személy méltóságának szándékos vagy tényleges megsértését jelenti, ha a magatartás származása, fogyatékosága vagy szexuális irányultsága miatt a személlyel szemben megalázó, megfélemlítő, ellenséges vagy sértő hangulatot, légkört teremt.

A nők és férfiak közötti egyenlőségről szóló törvény¹⁹ tiltja a szexuális zaklatást²⁰ és a nemi alapú zaklatást.²¹ A szexuális zaklatás verbális, nem verbális vagy fizikai nemkívánatos magatartás, amellyel egy személy lelki vagy testi épségét szándékosan megsértik, vagy megfélemlítő, ellenséges, megalázó vagy sértő légkört hoznak létre. A nemi alapú zaklatás pedig azt a nemkívánatos magatartást jelenti, amely nem szexuális jellegű, de kapcsolódik a személy neméhez vagy nemi identitásához, és amellyel ezen személy lelki vagy testi épségét szándékosan megsértik, vagy megfélemlítő, ellenséges, megalázó vagy sértő légkört teremtenek.

Az alábbi táblázat bemutatja azokat a finn jogszabályi rendelkezéseket, amelyek összefüggésbe hozhatók a gyűlöletbeszédet tiltó vagy büntetőjogi normákkal.

Jogszabály	Hivatkozott rendelkezés
alkotmány	1. cikk (2) – Emberi méltóság 6. cikk (2) – Megkülönböztetés tilalma
Büntető törvénykönyv	11. fejezet 10a § – uszítás 17. fejezet 10. § – vallás szentségének megsértése 24. fejezet 9–10. § – rágalmozás 25. fejezet 7. § – fenyegetés 17. fejezet 1. § – felbujtás 24. fejezet 8. § és 8a § – személyiségi jogot sértő információ terjesztése 12. fejezet 2. § – üldözés és háborús uszítás
A diszkrimináció tilalmáról szóló törvény	14. szakasz – zaklatás

18 A diszkrimináció tilalmáról szóló törvény (Yhdenvertaisuuslaki, 1325/2014.) [Online]. Elérhető: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325> (Letöltve: 2022. április 15.) 14. szakasz

19 A nők és férfiak közötti egyenlőségről szóló törvény (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986.), elérhető: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609> (Letöltve: 2022. április 15.)

20 A nők és férfiak közötti egyenlőségről szóló törvény 7. § (7) bekezdés

21 A nők és férfiak közötti egyenlőségről szóló törvény 7. § (8) bekezdés

Jogszabály	Hivatkozott rendelkezés
A nők és férfiak közötti egyenlőségről szóló törvény	7. § (7) – szexuális zaklatás 7. § (8) – nemi alapú zaklatás

1. táblázat. A gyűlöletbeszédre vonatkozó rendelkezések a finn jogszabályokban (a szerző saját szerkesztése)

1.2. A véleménynyilvánítás szabadságának határai a gyűlölet-bűncselekményekkel összefüggésben

A véleménynyilvánítás szabadságát minden esetben figyelembe kell venni annak eldöntésekor, hogy egy cselekményt gyűlöletbeszédnek kell-e tekinteni. A véleménynyilvánítás és a véleménynyilvánítás szabadsága kulcsfontosságú alapvető emberi jogok. A finn alkotmány garantálja mindenkinek ezt a jogot, amikor kimondja, hogy mindenkit megillet a véleménynyilvánítás szabadsága, ami magában foglalja az információ, vélemény vagy más közlés kifejezését, terjesztését és fogadását bárki előzetes akadályozása nélkül.²² A finn alkotmány azonban a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatos részletszabályokat külön törvényben rendezi,²³ azaz nincs korlátlan véleménynyilvánítási szabadság Finnországban sem. A véleménynyilvánítás tehát nem abszolút jog, mivel nemzeti jogszabályokkal korlátozták, különösen más alapvető jogok védelme érdekében. E jogok közé tartozik a megkülönböztetésmentesség, az egyenlőség, a vallásszabadság, a lelkiismereti szabadság és a személyes biztonsághoz való jog.²⁴

A köznyelvben a gyűlöletbeszéd kifejezést gyakran használják bizonyos csoportokkal szembeni előítéleteket vagy más hasonló véleményeket tartalmazó üzenetekre. Az ilyen megnyilvánulások ártalmasak és kellemetlenek lehetnek, de nem mindig tiltathatók meg, mivel a véleménynyilvánítás szabadságának hatálya alá tartoznak.²⁵

A törvény a munkáltató kötelezettségeként definiálja az egyenlőség előmozdítását, amikor előírja, hogy a munkáltatónak értékelnie kell a munkahelyi esélyegyenlőség megvalósulását, és a munkahelyi igények figyelembevételével ki kell dolgoznia a megfelelő eljárásokat. Az intézkedéseknek ebben az esetben is hatékonyak, megfelelőnek és a működési környezettel, erőforrásokkal és egyéb körülményekkel arányosnak kell lenniük. A legalább 30 főt rendszeresen foglalkoztató munkáltatónak tervet kell készítenie az egyenlőség előmozdítása érdekében szükséges intézkedések megtételére. A tervben

22 Alkotmány 12. cikk (1) bekezdés

23 Törvény a véleménynyilvánítás szabadságának a tömegtájékoztatóban való használatáról (Laki sananvapauden käyttämistä joukkoviestinnässä, 13.6.2003/460). Elérhető: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030460> (Letöltve: 2022. április 20.)

24 Words Are Actions More Efficient Measures against Hate Speech and Cyberbullying, 2019, 18. o.

25 Words Are Actions More Efficient Measures against Hate Speech and Cyberbullying, 2019, 18. o.

szereplő intézkedéseket és azok hatékonyságát egyeztetnie kell a munkavállalókkal vagy azok képviselőivel.

A gyűlöletbeszéd büntetése szűkíti a véleménynyilvánítás szabadságát, mert célja, hogy bizonyos csoportokat és szereplőket kizárjon a nyilvánosságból. Finnországban a gyűlöletbeszéd és a fenyegetés egyes lakossági csoportok és egyének mellett napjainkban egyre gyakrabban irányul szakmai csoportok képviselői, például újságírók, kutatók, rendőrök, ügyészek, bírák és emberi jogi jogvédők ellen is, ami negatívan érinti az emberi jogok védelmét. A rendőrség, az ügyészség és a bíróságok elleni gyűlöletbeszéd a jogállamiság szempontjából rendkívül súlyos lehet.²⁶

Egy ügyben 2012 májusában népcsoport elleni izgatás miatt indult per, és hat személyt elmarasztaltak.²⁷ A gyűlöletbeszédéről szóló másik nyilvános vita 2012 tavaszán egy parlamenti képviselő 2008-as blogbejegyzéseihez kapcsolódott, amelyekben elmondta, hogy „próbára tette a szólásszabadság határait” az iszlámról alkotott véleményével. Az alsóbb fokú bíróságok elutasították a népcsoport elleni felbujtás vádját, de a Legfelsőbb Bíróság 2012 júniusában elmarasztalta a képviselőt, aki aztán lemondásra kényszerült.²⁸

1.3. Statisztikai adatok

Finnország rendszeresen jelent a gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó adatokat az ODIHR-nek. A gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó adatokat a Finn Rendészeti Egyetem Kutatási Osztálya, a Belügyminisztérium, az Ügyészség, a Finn Igazságügyi Minisztérium és Statisztikai Minisztérium gyűjti. Finnország rendszeresen végez viktimizációs felméréseket a be nem jelentett gyűlölet-bűncselekmények felmérésére.²⁹

Év	A rendőrség által rögzített gyűlölet-bűncselekmények	Büntethető	Elítélt
2020	1177	48	42
2019	900	22	17
2018	880	55	21
2017	1497	63	37

2. táblázat. A gyűlölet-bűncselekmények száma Finnországban (a szerző saját szerkesztése)

26 Words Are Actions More Efficient Measures against Hate Speech and Cyberbullying, 2019, 19. o.

27 Pöyhtäri–Haara–Raittila, 2013, 17–25. o.

28 Pöyhtäri–Haara–Raittila, 2013, 17–25. o.

29 ODIHR hate crime reporting, [Online]. Elérhető: https://hatecrime-osce-org.translate.google.com/finland?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hu&_x_tr_hl=hu&_x_tr_pto=sc (Letöltve: 2022. április 21.)

A finn Igazságügyi Minisztérium által készített áldozatjelentés³⁰ pontos statisztikát közöl arról, hogy a 2014–2018 közötti időszakban hogyan alakult a gyűlölet-bűncselekmények száma. A jelentésből kiderül, hogy az esetek jelentős részében szóbeli bántalmazást követtek el, de gyakori a fizikai bántalmazás, a diszkrimináció, valamint kisebb számban előfordulnak vagyon, tulajdon elleni bűncselekmények (általában vallási indíttatás esetén) és becsületsértés is. A jelentés vizsgálta a gyűlölet-bűncselekmények kiváltó okait is.³¹ A gyűlölet-bűncselekmények többségének háttérében valamilyen faji, etnikai ok húzódik meg, de nagyon sok esetben fordul elő szexuális indíttatás, vallási ok és egyéb nemi indíttatás is.

Kevés kutatási adat áll rendelkezésre a gyűlöletbeszéd elkövetőiről. A Helsink-i Rendőrkapitányságon működő VIPU csoport gyűlölet-bűncselekményeket vizsgált, különösen az interneten. A csoport által vizsgált esetek alapján legtöbbször középkorú férfi volt az elkövető. A gyűlöletbeszéd mögött álló emberek 98 százaléka 30 év feletti, 85 százaléka pedig férfi volt. A tanulmány szerint azok, akik gyűlöletbeszédet terjesztenek az interneten, gyakran a nyilvánosság előtt is saját nevükön lépnek fel.³² A VIPU csoport az általa vizsgált ügyeket elsősorban gyűlölet-bűncselekményként, ritkán szélsőséges bűncselekményként rögzítette.

1.4. A gyűlöletbeszéd megelőzése

A gyűlöletbeszéd terjedése az internet világában szinte korlátlan, ezért nagyon fontos, hogy az egyes kormányok igyekezzenek több erőforrást fordítani a megelőzésre. Finnországban több olyan program is működik, amely a megelőzésre helyezi a fő hangsúlyt, illetve több olyan tanulmány is született már, amely a gyűlöletbeszéd új területeit kutatja, mutatja be. A gyűlöletbeszéd sokféle céllal és cselekvési formával jöhet létre. Az ezek közötti különbségtétel fontos a gyűlöletbeszéd megelőzésének a szempontjából.³³ A gyűlöletbeszéd célja lehet például egyes személyek politikai részvételének megakadályozása, vagy egyéni politikai döntések befolyásolásának eszköze is lehet.³⁴ Megfigyelték például, hogy a szélsőséges mozgalmak sértő beszéddel igyekeznek kiélezni a társadalmi vitát, célzott támadásokkal pedig elhallgattatni a mérsékelt

30 A finn Igazságügyi Minisztérium áldozatjelentése 2014–2018. [Online]. Elérhető: https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/2140__Uhrien_kokemuksia_viharikoksista_2014_2018.pdf (Letöltve: 2022. április 10.) 10. o.

31 A finn Igazságügyi Minisztérium áldozatjelentése 2014–2018, 12. o.

32 Mäkinen, 2019.

33 Knuutila–Kosonen–Saresma–Haara–Pöyhtäri, 2019.

34 Knuutila–Kosonen–Saresma–Haara–Pöyhtäri, 2019, 14. o.

álláspontokat. A vita intenzívebbé válása ugyanis gyengítheti az emberek hajlandóságát a nyilvános vitákban és társadalmi tevékenységekben való részvételre. Az elhallgató hatás azt eredményezheti, hogy bizonyos nézeteket és információkat nem vesznek figyelembe a döntések során. Az eredmény pedig egy olyan jelenség lehet, amelyet a kutatók a hallgatás spiráljának neveznek: ha csak a nem megfelelő nyelvezetet használók szólalnak meg, úgy tűnik, ez az általános és egyetlen vélemény.³⁵ Finn tanulmányok szerint a gyűlöletbeszéd tűnik a leghatékonyabb módszernek az amúgy is kiszolgáltatott helyzetben lévők elhallgattatására. Bár az ilyen üzenetek nem mindig tilthatók, a hatóságok, az oktatási intézmények, a munkáltatók vagy az online platform üzemeltetői segíthetik egy olyan vitakultúra előmozdítását, amelyben csökkenthető a gyűlöletbeszéd-típusú bűncselekmények száma.³⁶ Az ezzel kapcsolatos kötelezettségeket a diszkriminációellenes törvény³⁷ rendezi, és ebben három „szereplőt” nevesít, amelyek számára feladatokat határoz meg:

- a) hatóságok;
- b) képző intézmények;
- c) munkáltatók.

A törvény kimondja, hogy a hatóság kötelessége az egyenlőség előmozdítása. A hatóság tevékenységében értékeli az esélyegyenlőség megvalósulását, és megteszi a szükséges intézkedéseket az egyenlőség megvalósításának elősegítésére. A megelőző intézkedéseknek hatékonynak, megfelelőnek és arányosnak kell lenniük, figyelembe véve a hatóság működési környezetét, erőforrásait és egyéb körülményeit. A hatóságnak tervet kell készítenie az egyenlőség előmozdításához szükséges intézkedésekről.

Az oktatásszervezőnek és az általa fenntartott nevelési-oktatási intézménynek értékelnie kell tevékenységében az esélyegyenlőség megvalósulását, és meg kell tennie a szükséges intézkedéseket az esélyegyenlőség megvalósulásának elősegítése érdekében. Az intézkedéseknek hatékonynak, megfelelőnek és az intézmény oktatási környezetével, erőforrásaival és egyéb körülményeivel arányosnak kell lenniük. A képzőnek gondoskodnia kell arról, hogy az oktatási intézmény rendelkezzen az esélyegyenlőség előmozdításához szükséges intézkedések tervével. Az oktatási intézménynek és az általa vezetett oktatási intézménynek lehetőséget kell biztosítani a tanulóknak és gondviselőiknek, valamint a hallgatóknak vagy képviselőiknek a meghallgatásra.

35 Knuutila–Kosonen–Saresma–Haara–Pöyhtäri, 2019, 15. o.

36 Words Are Actions More Efficient Measures against Hate Speech and Cyberbullying, 2019, 18. o.

37 A diszkrimináció tilalmáról szóló törvény, 5–8. §

1.5. Összegzés

A finn szabályozás alapján a gyűlöletbeszédnek nincs konkrét törvényi tényállása. A finn alkotmány elemzése során látható, hogy konkrét intézkedéseket is tartalmaz, amelyek igyekeznek már alkotmányosan is akadályozni a gyűlöletbeszédet. Ezek a megkülönböztetés tilalmáról és az emberi méltóság védelméről szóló rendelkezések. A gyűlöletbeszéd a finn Büntető törvénykönyvben sincs szabályozva, azonban több bűncselekményhez kapcsolják aszerint, hogy megjelennek-e az elkövetés során a gyűlölet-bűncselekményekre jellemző motívumok. A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján látható, hogy a jelenség folyamatosan jelen van a finn állampolgárok mindennapjaiban, és az internet segítségével nagyon nehezen korlátozható. Ezért Finnországban számos megelőző kampány is segíti ezt a munkát, illetve folyamatosan kutatják a területet (a legújabb ilyen kutatási terület a gyűlöletbeszéd hatása a társadalmi döntéshozatalra).

2. A cyberbullying szabályozása

Finnországgal összefüggésben a kibermegfélemlítéssel kapcsolatos szabályok vizsgálatakor érdemes több, egymástól eltérő területet is megvizsgálni, mivel több különböző szabályból áll össze egy meglehetősen érett, a megelőzésre fókuszáló jogi szabályozás. Az online gyűlölet-bűncselekmények leginkább a munkahelyeken vagy azokkal összefüggésben, illetve az oktatási intézményekben fordulnak elő, ezért a munka világával és az oktatás területével foglalkozó jogszabályokban találhatóak a megfelelő rendelkezések. Általános iránymutatást azonban leginkább a Büntető törvénykönyv ad.

Sok esetben maga a diszkrimináció is vezethet akár online bántalmazáshoz is, ezért a finn antidiszkriminációs törvény tartalmaz rendelkezéseket ezzel összefüggésben.³⁸ A törvény kimondja a diszkrimináció és az áldozattá válás általános tilalmát, miszerint senkit nem lehet életkor, származás, nemzetiség, nyelv, vallás, meggyőződés, vélemény, politikai tevékenység, szakszervezeti tevékenység, családi kapcsolatok, egészségi állapot, fogyatékoság, szexuális irányultság vagy egyéb személyes jellemzők alapján megkülönböztetni. A diszkrimináció tilos, függetlenül attól, hogy az egy személyre vagy tényen vagy feltételezésen alapul. A törvény szerint megkülönböztetésnek minősül a

38 Antidiszkriminációs törvény 3. fejezet 8. szakasz

közvetlen és közvetett diszkrimináción túlmenően a zaklatás, valamint a megkülönböztetésre adott utasítás is. Nem minősül viszont diszkriminációnak az arányosan eltérő bánásmód, amelynek célja a tényleges egyenlőség előmozdítása, illetve a diszkriminációból eredő hátrányok megelőzése vagy megszüntetése. Közvetlen megkülönböztetésről akkor van szó, ha egy személyt személyes jellemzői alapján kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek, mint ahogy egy másik személlyel hasonló helyzetben bántak, bánnak. Az antidiszkriminációs törvény szerint vannak esetek, amikor az eltérő bánásmód indokolható:

- a) nem minősül megkülönböztetésnek az eltérő bánásmód, ha a bánásmód jogszabályon alapul és egyébként elfogadható célja van, és a cél elérését szolgáló intézkedések arányosak;
- b) az eltérő bánásmódnak alapvető és emberi jogok szempontjából elfogadható célja van, és a cél elérését szolgáló intézkedések arányosak.

Látható tehát, hogy azért fontos a diszkrimináció szigorú szabályozása, mert onnan már csak egy lépés, és kialakulhat akár egy internetes zaklatás is.

2.1. Kibermegfélemlítés a finn Büntető törvénykönyvben

Finnország az egyik a közül a 14 EU-tagállam közül, amelyben konkrét fogalma van a kibermegfélemlítésnek,³⁹ és a finn Büntető törvénykönyv is tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek alkalmazhatók az internetes zaklatás esetén.⁴⁰ Az internetes zaklatás magában foglalhatja például az áldozat megsértését egy vitafórumon, vagy aljas, megalapozatlan e-mailek küldését az áldozat részére.⁴¹

Jogszabály	Az elkövetett bűncselekmény
Büntető törvénykönyv 24. fejezet 9–10. §	Rágalmazás
Büntető törvénykönyv 25. fejezet 7a §	Üldözés
Büntető törvénykönyv 25. fejezet 7. §	Fenyegetés

3. táblázat. A kibermegfélemlítéssel összefüggő bűncselekmények (a szerző saját szerkesztése)

A rágalmazás megvalósulhat az online és az offline térben egyaránt, és azt az esetet jelenti, amikor valaki másról hamis adatot valótlannal állít, és ez a sértett számára

39 Dalla Pozza–Di Pietro–Morel–Psaila, 2016, 25. o.

40 McCully, 2019, 14. o.

41 Dalla Pozza–Di Pietro–Morel–Psaila, 2016, 167. o.

szenvédést vagy megvetést okoz.⁴² A rágalmazás a finn jog szerint megvalósulhat már halott személy sérelmére is. Súlyosabb esetként szabályozza a törvény azt az esetet, amikor a rágalmazás különösen nagy szenvédést vagy sérelmet okoz a sértett számára.⁴³

A Büntető törvénykönyv büntetni rendeli a szintén online is elkövethető üldözés bűncselekményét.⁴⁴ Erről akkor beszélhetünk, ha valaki mást megfenyeget, követ, megfigyel, vele kapcsolatba lép vagy más módon jogellenesen üldöz oly módon, hogy az üldözöttben félelmet vagy szorongást kelt. A párkapcsolati erőszak és különösen a kapcsolat felmondása összefügghet az üldöztetéssel, ezért Finnországban 2014 óta bűncselekménynek számít az üldözés. Az üldöztetés valószínűleg félelmet és szorongást vált ki az áldozatban. Az üldözés általában rendkívül súlyos az áldozat számára, és néha úgy érezheti, hogy a zaklatásnak soha nincs vége.

A kibermegfélemlítés egyik legelterjedtebb formája a fenyegetés.⁴⁵ Jogellenes fenyegetés esetén arról van szó, hogy az áldozatot oly módon fenyegetik, hogy van oka félteni saját biztonságát, vagyonát. A fenyegetés történhet telefonon, szóban, e-mailben vagy írásban. Lényegében azok a fenyegetések sorolhatók ide, amelyek valós félelmet okoznak a sértettben. A fenyegetés gyakran magában foglalja az erőszakkal való megfélemlítést vagy a tulajdon megsemmisítését is.

2.2. Kibermegfélemlítés a munkahelyeken

Finnország tipikus példája azoknak az országoknak, amelyek elsősorban a munkahelyi biztonsági és egészségügyi jogszabályokon keresztül kezelik a zaklatást⁴⁶ (és az online zaklatást). Így a 2003-as finn munkahelyvédelmi törvény külön szakaszt tartalmaz a munkahelyi zaklatásról.⁴⁷ Természeténél fogva reagáló jellegű, és a munkáltatót intézkedésre kötelezi, miután tudomást szerzett róla. A szakasz kitér a harmadik felek nem megfelelő magatartására is, ami azt jelenti, hogy a munkáltatónak abban az esetben is kötelessége intézkedni, ha az elkövető harmadik személy.

A törvény azt is egyértelművé teszi, hogy maguknak a munkavállalóknak is kötelességük tartózkodni a zaklatástól. Ezen túlmenően tartalmaz külön szakaszokat a

42 Büntető törvénykönyv 24. fejezet 9. §

43 Büntető törvénykönyv 24. fejezet 10. §

44 Büntető törvénykönyv 25. fejezet 7a. §

45 Büntető törvénykönyv 25. fejezet 7. §

46 Hoel–Vartia, 2018, 47. o.

47 Munkahelyvédelmi törvény (738/2002). [Online]. Elérhető: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2002/en20020738.pdf> (Letöltve: 2022. április 20.)

megelőzésről, amelyek a zaklatásra is vonatkoznak, beleértve a kockázatértékelést és a munkáltató általános gondoskodási kötelezettségét.

A törvény értelmében, ha a munkavállalóval szembeni zaklatás vagy más nem megfelelő bánásmód a munkahelyén történik, és a munkavállaló egészségére veszélyt jelent, a munkáltató a tudomásszerzést követően a rendelkezésre álló eszközökkel köteles intézkedni a helyzet orvoslása érdekében.⁴⁸ A zaklatást és a nem megfelelő bánásmód eseteit elsősorban a munkahelyen kell kezelni a finn szemlélet szerint. A munkavédelmi törvény értelmében a munkáltatóknak és a munkavállalóknak együtt kell működniük a munkahelyi munkabiztonság fenntartása és javítása érdekében.

Ha egy munkahely saját kapacitása nem elegendő, a munkahelyi egészségvédelemmel foglalkozó szakemberek, például foglalkozás-egészségügyi szolgáltatók tudják biztosítani a szükséges támogatást. A munkavédelmi felügyelők pedig ellenőrzik a szabályok betartását. A munkavédelmi osztályok munkavédelmi felügyelői felügyelik a zaklatással és a nem megfelelő magatartás egyéb formáival kapcsolatos szabályok betartását. Munkahelyi ellenőrzéseikről jegyzőkönyvet készítenek. Szükség esetén a munkavédelmi osztály kötelező érvényű döntést hozhat a munkáltató számára.

Természetesen a munkahelyi zaklatás vagy kibermegfélémlítés vizsgálatakor érdemes elemezni, hogy mely esetek sorolhatók ebbe a kategóriába. A törvény értelmében a nem megfelelő viselkedés vagy bánásmód olyan bánásmód, amely megzavarja a munkát és sérti a munkavállalót. A nem megfelelő bánásmód magában foglalja a bántó szavakat, tetteket és attitűdöket is. A nem megfelelő viselkedés és bánásmód nemi alapú zaklatással⁴⁹ is járhat. A nemi alapú zaklatás lehet fizikai vagy verbális. A célzások, gesztusok, meztelen képek és durva nyelvezet ugyanolyan bántóak lehetnek, mint egy fizikai inzultus. Nem megfelelő bánásmódnak minősül továbbá valaki munkahelyi teljesítményének folyamatos és alaptalan kritizálása, a jó hírnevének becsmérlése, a sértő becézés vagy a munkaközösségtől való elszigetelés. A folyamatos és rendszeres zaklatás és a nem megfelelő bánásmód károsíthatja vagy veszélyeztetheti a munkavállaló egészségét. A zaklatás pszichoszomatikus tüneteket, betegségeket és szorongást okozhat. Minél tovább tart a zaklatás, annál nehezebb azt kezelni.

A hosszan tartó zaklatás a munkavállalónak nehézségeket okozhat, és kimerítheti fizikai és szellemi erőforrásait. Előfordulhat, hogy a zaklatás alanyának hosszabb ideig tartó betegszabadságot kell kivennie, vagy kordedvzményes nyugdíjba kell vonulnia. A kollégák attól tarthatnak, hogy belekeverednek a konfliktusba, ami miatt az alany közösségi hálózata összeomlik.

48 Munkahelyvédelmi törvény 28. szakasz

49 Törvény a nők és férfiak közötti egyenlőségről 7. §

A munkahelyi zaklatás kapcsán külön érdemes foglalkozni a nemi alapú zaklatással, amely magában foglalja a valaki nemével kapcsolatos lealacsonyító vagy lekezelő beszédet, a szexuális alapú zaklatást és azokat a cselekedeteket, amelyek zavart, félelmet, fájdalmat és dühöt okoznak. A szexuális zaklatás néhány példája a célzások, a szexuális töltetű viccek, valamint a valaki testével, öltözködésével vagy magánéletével kapcsolatos megjegyzések. Szexuális zaklatásnak minősül továbbá a szexuálisan sugalmazó nyelvezet, a követelések, a fizikai érintkezés, a nemi erőszak és a nemi erőszak kísérlete.⁵⁰

Nemcsak a zaklatás valósíthat meg olyan bűncselekményt, amely munkahelyen is előfordulhat. A személyiségi jogot sértő információ terjesztése is ebbe a körbe tartozik. Ebben ez esetben valaki, aki törvénytelenül a tömegtájékoztatási eszközök segítségével, vagy egyébként sok személy számára hozzáférhető módon olyan információt, célzást vagy képet terjeszt egy másik személy magánéletére vonatkozóan, amely cselekmény az illető személynek kárt vagy szenvedést okoz.⁵¹ A Büntető törvénykönyv szerint nem minősül személyiségi jogot sértő információ terjesztésének a politikai, üzleti pozícióban vagy köztisztviselői pozícióban, illetve ahhoz hasonló pozícióban lévő személy magánéletére vonatkozó információ, célzás vagy kép terjesztése, ha az a társadalom számára fontos ügy feltárásához szükséges.

A munkahelyi kibermegfélemlítéssel összefüggő jogszabályokat az alábbi táblázat foglalja össze, amivel kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy ezen cselekmények mind online, mind pedig offline is elkövethetők:

Jogszabály	Rendelkezés
Munkavédelmi törvény	8. § – a munkáltatók általános gondossági kötelezettsége
Munkavédelmi törvény	25. § – terhelés elkerülése, csökkentése
Munkavédelmi törvény	28. § – zaklatás
Törvény a nők és férfiak közötti egyenlőségről	7. § – diszkrimináció
Büntető törvénykönyv	24. fejezet 1a. § – zaklató kommunikáció
Büntető törvénykönyv	27. fejezet 3a. § – személyiségi jogok megsértése
Büntető törvénykönyv	24. fejezet 9. § – rágalmozás

4. táblázat. A munkahelyi kibermegfélemlítés finn szabályozása (a szerző saját szerkesztése)

50 Törvény a nők és férfiak közötti egyenlőségről

51 Büntető törvénykönyv 27. fejezet 3a. §

2.3. Internetes zaklatás az iskolákban

Finnországban az 1990-es évek eleje óta a közvélemény nagy figyelmet szentel az iskolai megfélemlítésnek. Az elmúlt évtized óta ez a hangsúly az elektronikus vagy internetes zaklatásra is kiterjedt. A finn nyelvben az internetes zaklatásnak (*nettikiusaaminen*) és a mobiltelefonon keresztüli zaklatásnak (*kännykkäkiusaaminen*) külön kifejezése van. A nyilvános vitákban az internetes zaklatás leggyakrabban emlegetett formái közé tartozik a sértő vagy fenyegető üzenetek mobiltelefonon vagy e-mailen történő küldése, valamint a kínos vagy megalázó fotók vagy videók weboldalakon való közzététele.⁵² A média nagy érdeklődése és a közvélemény aggodalma ellenére kevés kutatás született a zaklatás ezen új formáiról. Néhány civil szervezet online kérdőívek segítségével végzett felméréseket az internetes zaklatásról.

A finn iskoláktól elvárják, hogy megelőzzék és kezeljék a gyerekek körében előforduló zaklatást. A finn oktatási alaptörvény⁵³ (1999 óta) kimondja, hogy minden tanulóknak joga van a biztonságos iskolai környezethez. Az oktatási szolgáltatók felelőssége gondoskodni arról, hogy a tanulók ne tapasztaljanak erőszakot vagy zaklatást az iskolában. A jogszabály minden oktatási szintet érint. 2003-ban tovább módosították, kimondva, hogy az oktató a tanterv kialakításához kapcsolódóan tervet készít a tanulók erőszakkal, megfélemlítéssel és zaklatással szembeni védelmére, a tervet végrehajtja, és felügyeli annak betartását és végrehajtását.

Egy, a 12–17 éves fiatalok körében végzett finn kutatás próbált válaszokat szerezni az iskolákban vagy azokon kívül előforduló online megfélemlítő cselekményekről.⁵⁴ A felmérésre válaszoló fiatalok fele (50%) nyilatkozott úgy, hogy legalább egyszer ki volt téve valamilyen internetes zaklatásnak. A fiatalok túlnyomó többsége (több mint 80%-a) látott már más emberek elleni zaklatást valamilyen formában az interneten. A fiatalok többsége (84%) fontosnak tartja, hogy valaki megvédje a zaklatottat.⁵⁵ A megfélemlítés és zaklatás ilyen vagy olyan módon az internethasználat mindennapi velejárója, és ezt nehéz elkerülni. Az online zaklatás leggyakoribb formája a rosszindulatú megjegyzés, gúnyolás volt, amellyel a válaszadók 39%-a találkozott már legalább egyszer. A fiatalok 21%-a számolt be zaklatásról, amelyben magáról a fiatalról sértő képeket, videókat vagy pletykákat terjesztettek. A fiatalok által tapasztalt zaklatások egy része saját nevük zaklatási célú használatához vagy a fiatal nevében készített gúnyos vagy hamis profilhoz

52 Li–Cross–Smith, 2012, 57. o.

53 Oktatási alaptörvény (21.8.1998/628, Perusopetuslaki). [Online]. Elérhető: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> (Letöltve: 2022. április 10.)

54 Raja, 2021.

55 Raja, 2021, 5. o.

kapcsolódott. A kirekesztés vagy elszigeteltség a zaklatás egyik formája, amely a fiatalok körülbelül egyötödénél fordul elő digitális környezetben. A kizárás megnyilvánulhat például abban, hogy kizárják a közösségi média csoportjaiból, vagy egy osztály vagy baráti társaság kizárja a megosztott videohívásokból. A fiatalokat aggasztja az interneten „élő” fiatalok magányossága is, akik már egyedül maradtak iskolai közösségükben is.⁵⁶

A felmérésben részt vevő fiatalok a zaklatások egyéb formáiról is beszámoltak:

- a) adathalászok, csalók zaklatása;
- b) zaklatás különféle online játékközösségekben;
- c) ismeretlen kötekedők zaklatása.

Felmerül a kérdés, hogy a fiatalok az őket ért zaklatás esetén mit tudnak tenni, hogyan csökkenthetik az őket ért sérelmeket. A felmérésben megkérdezettek erre is adtak válaszokat. A fiatalok többféleképpen kezelhetik az internetes zaklatásos helyzeteket. Abban a helyzetben, amikor egy fiatal magát zaklatták, a legáltalánosabb lépés a zaklató blokkolása volt. Ez az interneten zaklatott fiatalok 42%-ánál volt így. A második leggyakoribb cselekvési mód az volt, hogy megkérik a zaklatókat, hogy hagyják abba (31%) a zaklatást, vagy szóltak egy barátinak (31%). A megfélemlített fiatalok körülbelül egyötöde elmondta a dolgot egy megbízható felnőttnek, például szülőnek vagy tanárnak. Hasonlóképpen a fiatalok egyötöde feljelentést tett, 19%-uk viszont nem tett semmit.⁵⁷

Ami a nemi különbségeket illeti, egy kutatás szerint Finnországban a lányok lényegesen gyakrabban éltek internetes zaklatás eszközével, mint a finn fiúk. Különösen a finn lányok küldtek csúnya SMS-eket, e-maileket, és tettek fel megalázó képeket az internetre. Úgy tűnik, hogy az internetes zaklatás az agresszió olyan fajtája, amely illeszkedik a finn lányok mentalitásához.⁵⁸

Azt, hogy a gyermekek különösen veszélyeztetettek az internetes zaklatással kapcsolatban, nagyon nehéz megakadályozni, és erre világít rá a *K.U. vs Finnország* eset is, amikor a 12 éves gyermek nevére egy társkereső oldalon hirdetés került fel a tudta nélkül. A hirdetésben szerepelt a kérelmező életkora, telefonszáma és fizikai jellemzői. Az ügy a gyermek szüleinek kérelmére indult, akik a finn bíróság előtt azt kérték, hogy kötelezze a szolgáltatót a hirdetést online feladó személy kilétének felfedezésére. Az EJEB Finnországról megállapította az eset kapcsán, hogy megsértette az Európai Emberi Jogi

⁵⁶ Raja, 2021, 6. o.

⁵⁷ Raja, 2021, 9. o.

⁵⁸ Jaghoory–Björkqvist–Österman, 2015, 265. o.

Egyezmény 8. cikkét, mivel a finn jog abban az időben nem kötelezte az internetszolgáltatókat arra, hogy felfedjék a bűncselekmények, például a gyermekek elleni szexuális zaklatás szerzőinek kilétét. Az EJEB az eset kapcsán megjegyezte, hogy ahol a gyermek testi és erkölcsi jóléte veszélybe kerül, az ilyen kötelezettség még nagyobb jelentőséggel bír.⁵⁹

2.4. Összegzés

A cyberbullying, azaz kibermegfélemlítés mára Finnországban is mindennapi jelenséggé nőtte ki magát. Az elmúlt évtizedben – hazánkhoz hasonlóan – az internet folyamatos terjeszkedése kiváló terepe lett az online zaklatás és megfélemlítés szinte korlátlan terjedésének. Erre reagálva Finnországban folyamatosan dolgoznak ki megelőző vagy helyreállító programokat az oktatási intézményekben, de ez e jelenség a fiatalokon kívül sajnos rendszeresen megjelenik a munkahelyeken vagy azokon kívül is, így a felnőtt lakosság is érintett. Az internetes zaklatásnak sok formája ismert, így a finn jogszabályi környezet is szerteágazó. A Büntető törvénykönyv, a munkavédelmi törvény, valamint a nők és a férfiak egyenlőségéről szóló törvény is tartalmaz rendelkezéseket. Finnország az egyik a közül a 14 EU-tagállam közül, amelyben konkrét fogalma van a kibermegfélemlítésnek, és a finn Büntető törvénykönyv is tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek alkalmazhatók az internetes zaklatás esetén. Az internetes zaklatás magában foglalhatja például az áldozat megsértését egy vitafórumon, vagy aljas, megalapozatlan e-mailek küldését az áldozat részére.

3. A megelőzéssel kapcsolatos szabályozás és gyakorlat

3.1. Megelőzés az oktatási intézményekben

A KiVa-program bemutatása

A KiVa-programot az iskolai bántalmazás nemzetközileg elismert kutatói, Prof. Christina Salmivalli és Elisa Poskiparta (University of Turku) fejlesztették ki, több évtizedes kutatómunkájukra építve. Munkájukat a finn Oktatási és Kulturális Minisztérium azért finanszírozta, mert Finnországban 2001 óta törvény kötelezi a közoktatási

⁵⁹ Dalla Pozza–Di Pietro–Morel–Psaila, 2016, 39. o.

intézményeket a bántalmazás elleni fellépésre, és ehhez szükség volt egy hatékony, de könnyen implementálható és fenntartható programra. 2009 óta a finn iskolák kb. 90 százaléka alkalmazza a KiVa-t, amely évente 20–30 százalékkal csökkenti a bántalmazás előfordulását.⁶⁰

A program egyik újítása, hogy egyszerre prevenciós és intervenciós program is, ami azt jelenti, hogy a megelőzés minden diákra kiterjed, míg az intervenció csak a bántalmazásban érintett diákokra vonatkozik.⁶¹ A KiVa átfogó, az egész iskolára kiterjedő program, amelyben kiemelt szerepet kapnak a KiVa-team tagjai. Ők az iskola pedagógusai, illetve segítő szakemberei (fejlesztőpedagógus, iskolapszichológus, szociális munkás) közül kerülnek ki, számuk 3-4 fő – az iskola méretétől és érintettségétől függően. Az ő feladataik az alábbiak:

- a) az egyéni esetkezelés;
- b) a program fennmaradásának biztosítása;
- c) osztálytermi foglalkozások tartása;
- d) kapcsolattartás az érintettekkel;
- e) részvétel a szülői értekezleteken;
- f) részvétel a programot népszerűsítő rendezvényeken.⁶²

A KiVa az általános iskolás korosztályt célozza meg és három részből áll (Unit1-2-3). A program gerince az ún. Unit2, mely a felső tagozatba lépő 10 éves gyermekeknek közvetíti a legtöbb ismeretet a bántalmazásról (annak rejtett formáiról is), és lehetőséget biztosít a célponttá válás elkerülésére és az áldozat megvédésére szolgáló viselkedéses stratégiák begyakorlására. A Unit3 egyfajta emlékeztető, a kortárs hatásra jobban építve, indirekt formában erősíti a bántalmazásellenes norma fenntartását. A megvalósítás időpontja mindhárom egység esetén egy-egy szakaszváltás az iskolai életben: új közösség jön létre, vagy új vezetőt kap a csoport. Ez azért növeli a program hatékonyságát, mert a csoportalakulás kezdetén könnyen lehet befolyásolni a normaképzést, továbbá pozitív kortárs-, illetve tanár-diák kapcsolatuk tudnak kialakulni.⁶³ A KiVA tudományosan megalapozott program. Az iskolai bántalmazás kialakulásának és fennmaradásának magyarázata során a kurrens pszichológiai elméletek a szemlélők szerepét hangsúlyozzák. A bántalmazást szemlélő diákok megerősítő reakciója (elismerés, tetszésnyilvánítás, félelem) segítségével szerzi meg a bántalmazó azt a státuszt,

60 Jármí-Péter-Szarka-Fehérpataky, 2012, 5. o.

61 Jármí-Péter-Szarka-Fehérpataky, 2012, 5. o.

62 Jármí-Péter-Szarka-Fehérpataky, 2012, 5. o.

63 Jármí-Péter-Szarka-Fehérpataky, 2012, 6. o.

hatalmat, amire vágyik. Bántalmazó karakterű diák szinte minden osztályban van, és mindenhol vannak potenciális áldozatok, vagyis olyan diákok, akikre az áldozattá válás több rizikótényezője jellemző.⁶⁴

A megelőzés kulcsa tehát a bántalmazásellenes csoportnorma kialakítása és a szemlélők viselkedésének megváltoztatása. A KiVa tehát nem a bántalmazót, és nem is az áldozatot tekinti a beavatkozás elsődleges célpontjának, hanem az egész iskolai közösséget. A szemlélők mozgósításának záloga egyrészt az empátia az áldozattal (hogyan felismerve az áldozat szenvedését, motiváltak legyenek megvédésére), másrészt olyan biztonságos stratégiák ismerete, amivel támogatni tudják az áldozatot. A KiVa céljai a szemlélőknél az alábbiak:

- a) az empátia növelése;
- b) a hatékonyságérzet erősítése a bántalmazás elleni fellépés terén;
- c) az erőfeszítések támogatása az elsajátított viselkedésmódok alkalmazására.⁶⁵

A finn fejlesztésű programot több ország is sikeresen alkalmazta már, és segítségével érdemben tudták csökkenteni az esetek számát.

Fontos megemlíteni, hogy hatékony megelőző eszköz lehet az ún. kortárs mediáció bevezetése is, ami egyik meghatározó eleme a helyreállító igazságszolgáltatásnak. Abban az esetben, ha megtörténik a bántalmazás, akkor az ártalmak csökkenthetőek, illetve ezáltal a jövőbeni előfordulások esélye is mérsékelhető. A kutatások azt mutatják, hogy a mediáció módszere rendkívül hatékony eszköz a konfliktusok kezelésére, ugyanis a megoldást közösen keresik, és mindenki véleménye megfelelően megjelenik.⁶⁶

A VERSO-program bemutatása

A KiVa-program mellett működik Finnországban az ún. VERSO-program, amely a mediációt helyezi a fókuszba. Az oktatási terület mediációs tevékenységét 2000 óta a VERSO-programban fejlesztik és végzik. 2006 óta a program a Finn Mediációs Fórum keretében működik, amelyet 2003-ban alapítottak.⁶⁷ A VERSO egy nonprofit program, amelyet a Szociális Jóléti és Egészségügyi Szervezetek Pénzügyi Központja (STEA) finanszíroz.

64 Jármí–Péter–Szarka–Fehérpataky, 2012, 6. o.

65 Jármí–Péter–Szarka–Fehérpataky, 2012, 6. o.

66 Lappalainen–Perälä, 2015, 5–6. o.

67 Gellin, 2018, 254. o.

A program közvetítői képzést kínál a kora gyermekkori nevelésben, az alapfokú és középfokú oktatásban, lehetővé téve, hogy mind a tanárok, mind pedig a tanulók/hallgatók közvetítőkként lépjenek fel vitás vagy konfliktushelyzetekben. A VERSO-program konkrét módszereket kínál résztvevőinek a helyreállító találkozások szervezésére, és alternatív megoldást kínál a gyerekek közötti, illetve a gyerekek és az iskola dolgozói közötti konfliktusok megoldására. A helyreállító mediáció során a gyerekek érzelmi és kommunikációs készségeket, valamint saját tetteikért való felelősségvállalást tanulnak meg.⁶⁸

A VERSO-program által kiképzett kortárs vagy felnőtt mediátorok segítik a konfliktusban álló feleket vitáik megoldásában. A helyreállító mediációban a gyermeket nem stigmatizálják, hanem tisztelik és meghallgatják, mint saját konfliktusának és annak megoldásának szakértőjét. A feleket arra ösztönzik, hogy mondják el saját oldalukat a történetben, írják le érzéseiket és szükségleteiket, és gondolkodjanak el a lehetséges megoldásokon. A megoldások megtalálása után a felek megállapodást kötnek, amelyet a későbbiekben figyelemmel kísérnek.

A VERSO-program célja az iskolai konfliktusok csökkentése és mérséklése a kommunikáció javításával. A mediációs tevékenység az iskolákban nem szünteti meg a beavatkozás egyéb formáit, hanem kiegészítő eszközt kínál a különböző típusú konfliktusok korai és gyermekbarát kezeléséhez. A VERSO-program célja a kortárs mediáció, valamint a gyermekek és felnőttek által vezetett önkéntes mediációs tevékenységek elindítása és megerősítése az oktatási intézményekben. Ezen túlmenően a VERSO célja, hogy helyi mentori tevékenységek segítségével támogassa a helyreállító kultúra fejlesztését ezekben az intézményekben.

A program céljai a következő csoportokra oszthatók:

- a) A zaklatás megelőzése az iskolákban és a kisgyermekkori nevelési intézményekben, valamint a zaklatási helyzetekre való korai reagálás közösségi és részvételi folyamatokkal. Ezek a folyamatok a kisgyermekkori nevelési tantervnek, a nemzeti alaptantervnek, az ENSZ Gyermekjogi Nyilatkozatának és az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló irányelveinek megfelelően tiszteletben tartják és előtérbe helyezik a gyermek jogait;
- b) A kortárs közvetítés, a tanulók/diákok és a személyzet önkéntes helyreállító mediációs tevékenységének támogatása, valamint az iskolákban folyó mentori tevékenység, a biztonságos és nyugodt munkakörnyezet biztosítása a megfélemlítés és zaklatás csökkentése érdekében;

68 Olkkonen, 2020, 1. o.

- c) A közvetítői tevékenység erősítése;
- d) Területi együttműködés és hálózatépítés erősítése a VERSO által kiképzett szereplők (személyzet, gyerekek, tanulók/diákok, szülők/gondviselők) között mentori tevékenységeken keresztül.⁶⁹

2019-ben 89 iskola adott információt arról, hogy mennyi mediált eset volt az intézményekben. A kortárs mediátorok által közvetített esetek száma az év során ezekben az iskolákban 2033 darab volt. A mediációba utalt ügyek túlnyomórészt szóbeli (49%) és testi sértések (37%) voltak.⁷⁰

Eset típusa	Előfordulási arány
Szóbeli inzultus	49%
Pszichikai bántalmazás	37%
Személyes tulajdon ellen irányuló támadás	6%
Kirekesztés	4%
Egyéb	4%

5. táblázat. A finn iskolarendszerben mediációval megoldott esetek háttere (a szerző saját szerkesztése)

Nagyon fontos érv a VERSO-program mellett, hogy a kortárs közvetítés nagyon hatékony, ugyanis minden vizsgált évben (2017–2019) nagyszerű eredményeket hozott. 2019-ben a közvetített ügyek 95,9%-ában sikerült megegyezésre jutni, és a megállapodások 91,5%-át be is tartották.⁷¹

A mediációs program sikerének egyik bizonyítéka, hogy az abban részt vevőket megkérték, jelöljék meg azokat a szempontokat, amelyek fontosak a helyreállító mediációval kapcsolatban. Az alábbi három szempontot jelölték meg a leggyakrabban:

- a) mindenki számára van lehetőség elmesélni a saját történetét (75%);
- b) érzések és igények megbeszélése (54% választotta);
- c) A mediációban nincs büntetés, de keresnek megoldást (54%-a).⁷²

69 Olkkonen, 2020, 2. o.

70 Olkkonen, 2020, 7. o.

71 Olkkonen, 2020, 7. o.

72 Olkkonen, 2020, 10. o.

3.2. A gyűlöletbeszéd és az internetes zaklatás elleni hatékonyabb fellépés munkacsoportjának ajánlásai

A megelőzés szempontjából fontos az olyan munkacsoportok életre hívása és ajánlásainak megfontolása, mint a gyűlöletbeszéd és az internetes zaklatás elleni hatékonyabb fellépés munkacsoport. A munkacsoport olyan ajánlásokat fogalmazott meg a kormány és intézményei részére, amelyek segíthetik a gyűlöletbeszéd és az online zaklatás elleni hatékonyabb fellépést:

- a) a kormány készítsen cselekvési tervet a gyűlöletbeszéd ellen;
- b) kiválósági központ létrehozása, több kutatás, több információ elérhetővé tétele és a tudásalapú menedzsment megerősítése;
- c) a jogszabályok áttekintése;
- d) az online platformok felelősségének bővítése;
- e) több lehetősége nyújtása a médiának a gyűlöletbeszéd elleni küzdelemhez;
- f) több támogatás a gyűlöletbeszéd áldozatainak;
- g) a munkáltató felelősségre vonása, ha egy munkavállaló gyűlöletbeszédnek vagy gyűlöletkampánynak van kitéve;
- h) több információ és képzés biztosítása a gyűlöletbeszédéről, valamint a szólásszabadságról és annak korlátairól;
- i) a médiaműveltség javítása;
- j) hatékonyabb intézkedések a vallási és vallási alapú gyűlöletbeszéd elleni küzdelem érdekében;
- k) tanárok felkészítése a gyűlöletbeszéd és az internetes zaklatás leküzdésére.⁷³

3.3. Összegzés

Amikor az internetes zaklatás vagy internetes bűncselekmények megelőzéséről beszélünk, akkor kijelenthető, hogy Finnország a megelőzésre EU-s összehasonlításban is kiemelkedően nagy erőforrásokat biztosít. Több olyan (VERSO, KiVa) sikeres programot hoztak már létre, amelyeket a világ számos országában sikeresen adaptáltak, és utólagos kutatásokkal bizonyítani tudták, hogy valóban jelentős visszaesést okoz az ügyekben, ha végigviszik ezeket a programokat. Finnországra jellemző, hogy a társadalom, a média és a politika is kiemelt területként kezeli a kibermegfélemlítés hatékony megelőzését.

73 Words Are Actions More Efficient Measures against Hate Speech and Cyberbullying, 2019, 15. o.

4. A szolgáltatók, intézmények felelőssége

4.1. A szolgáltatók felelőssége

A finn jogi környezetben – az EU-szabályozás mellett – több jogszabály is pontosítja a szolgáltatók felelősségét.

Jogszabály	A vonatkozó rendelkezések
Az elektronikus hírközlési szolgáltatásokról szóló törvény	Információbiztonság, tartalomszolgáltatás
Büntető törvénykönyv	Információs hálózati bűncselekmények, üzleti titok megsértése
Adatvédelmi törvény	Személyes adatok védelme

6. táblázat. A szolgáltatók felelősségét szabályozó finn jogszabályok (a szerző saját szerkesztése)

A digitális kommunikációra, tartalomszolgáltatásra vonatkozó szabályozás kulcsfontosságú eleme Finnországban az elektronikus hírközlési szolgáltatásokról szóló törvény.⁷⁴

A törvény rendelkezéseket tartalmaz olyan kérdésekben, mint pl. az információbiztonság és a bizalmas kommunikációs csatornák biztonsága. A törvény a távközlési szolgáltatókra, a hírközlési szolgáltatókra, a társasági vagy egyesületi előfizetőkre és a domainnév-regisztrátorokra is vonatkozik. Az érintett szolgáltatók információbiztonságra és a bizalmas kommunikáció biztonságára vonatkozó kötelezettségeit a törvény külön határozza meg.

A távközlési szolgáltató kötelezhető az illegális tartalom eltávolítására abban az esetben, ha az információs társadalommal összefüggő szolgáltató, például tartalomletöltő szolgáltatás nem érhető el. Ezzel megelőzhető többek között a gyermekek elleni bűncselekmények elkövetése. A korábbi szabályozás szerint a gyakorlatban nem lehetett illegális tartalmat eltávolítani, ha a szolgáltató ismeretlen vagy külföldön található.

A törvény az 5G hálózatok biztonságát szolgáló uniós közös eszköztár intézkedéseit hajtja végre a kommunikációs hálózat kulcsfontosságú részeinek védelme érdekében. A hírközlő hálózatban tilos olyan kommunikációs hálózati eszközt használni, amelynek használata veszélyeztetheti a nemzetbiztonságot. A szabályozás vonatkozik az egyes nyilvános hírközlő hálózatokhoz kapcsolódó ad hoc hálózatokra is.

⁷⁴ Az elektronikus hírközlési szolgáltatásokról szóló törvény (917/2014, Laki sähkõisen viestinnän palveluista). [Online]. Elérhető: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140917> (Letöltve: 2022. április 10.)

A finn Büntető törvénykönyv nem tartalmazza a kiberbűnözés kifejezést, ehelyett a kiberbűnözéseket jellemzően technikai vagy információs hálózati bűncselekmények közé sorolják (38. fejezet). Ezen túlmenően a Btk. többi fejezete a számítástechnikai bűnözéssel összefüggő egyéb bűncselekményekre vonatkozóan is tartalmaz rendelkezéseket (az üzleti titok megsértésére és visszaélésre).

A szolgáltatók felelősségének szabályozásában kiemelkedő eredmény az, hogy új Hálózatbiztonsági Tanácsadó Testület (A Tanácsadó Testület megbízatása 2021. február 15-én kezdődik és 2022. június 30-ig tart)⁷⁵ jött létre a kommunikációs hálózatok biztonságának felügyeletére. A Tanácsadó Testületben a kormányzat és a távközlési ágazat különböző szektorait képviselő kulcsfontosságú hatóságok képviseltetik magukat. A Tanácsadó Testület széleskörűen foglalkozik a kommunikációs hálózatok biztonságával kapcsolatos kérdésekkel, és adott esetben javaslatokat tesz a hálózatbiztonság javítására. A Tanácsadó Testület feladata a hazai hírközlő hálózatok biztonságának felmérése és fejlesztése, valamint a hatósági döntéshozatal támogatása. A Tanácsadó Testület a kormány által meghatározott, a kiberbiztonsággal kapcsolatos egyéb kérdésekkel is foglalkozhat.

A kiberbiztonság előmozdításában szerepe van a finn adatvédelmi törvénynek is, amely alapvetően az adatkezelők és adatfeldolgozók felelősségét és az adatvédelmi ombudsman szerepét szabályozza. Az adatkezelő és az adatfeldolgozó megfelelő és konkrét intézkedéseket tesz az érintett jogainak védelme érdekében, ami elősegítheti az online bűncselekmények egy részének a megakadályozását, amellet, hogy elsősorban adatvédelmi jelentősége van. Ilyen intézkedések a következők:

- a) olyan intézkedések, amelyek lehetővé teszik a személyes adatot rögzítő, megváltoztató vagy továbbító személy személyazonosságának utólagos ellenőrzését;
- b) a személyes adatokat feldolgozó személyzet kompetenciáját javító intézkedések;
- c) adatvédelmi tisztviselő kijelölése;
- d) az adatkezelő és az adatfeldolgozó belső intézkedései a személyes adatokhoz való hozzáférés megakadályozása érdekében;
- e) személyes adatok titkosítása;
- f) olyan intézkedések, amelyek biztosítják a személyes adatok feldolgozásához kapcsolódó adatfeldolgozó rendszerek és szolgáltatások folyamatos titkosságát, integritását;
- g) az adatfeldolgozás biztonságát biztosító technikai és szervezeti intézkedések hatékonyságának rendszeres tesztelésére és értékelésére szolgáló eljárás.⁷⁶

75 Hálózatbiztonsági Tanácsadó Testület (Verkkoturvallisuuden neuvottelukunta), <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVMo26:00/2021>

76 Adatvédelmi törvény (Data Protection Act (1050/2018)) 6. szakasz

4.2. Munkaadók

Az online zaklatás megelőzésében a munkahelyeknek is jelentős szerepük van. A munkavédelmi törvény tiltja a nem megfelelő bánásmódot és a munkahelyi zaklatást. Kötelezettségeket ró a munkáltatókra és a munkavállalókra. A törvény szerint, ha a munkavállalóval szembeni zaklatás vagy egyéb nem megfelelő bánásmód a munkahelyén történik, és a munkavállaló egészségére veszélyt vagy kockázatot okoz, a munkáltató köteles intézkedni ennek orvoslására.

A törvény értelmében a munkáltató köteles gondoskodni a munkavállalói biztonságáról és egészségéről a munkavégzés során a szükséges intézkedések megtételével. Ennek érdekében a munkáltatónak figyelembe kell vennie a munkával kapcsolatos körülményeket, a munkakörnyezet egyéb vonatkozásait, valamint a munkavállalók személyes képességeit. A gondossági kötelezettség körét korlátozó tényezőként veszik figyelembe azokat a szokatlan és előre nem látható körülményeket, amelyek a munkáltató hatáskörén kívül esnek, valamint olyan rendkívüli eseményeket, amelyek következményei a kellő gondossággal ellenére sem kerülhetők el.⁷⁷

A munkaadók kötelesek megtervezni a munkakörülmények javításához szükséges intézkedéseket, valamint dönteni az intézkedések mértékéről és gyakorlati megvalósításáról. Ennek megfelelően a lehető legnagyobb mértékben be kell tartani a következő elveket:

- a) veszélyek és kockázati tényezők kialakulásának megelőzése;
- b) a veszélyek és kockázati tényezők kiküszöbölése, vagy ha ez nem lehetséges, kevésbé veszélyes vagy káros alternatíva kiválasztása;
- c) általános biztonsági intézkedések elfogadása;
- d) a technológiai fejlődés és egyéb rendelkezésre álló eszközök figyelembevétele.

A munkáltatóknak folyamatosan figyelemmel kell kísérniük a munkakörnyezetet, a munkahelyi közösség állapotát és a munkavégzés biztonságát. A munkáltatóknak figyelemmel kell kísérniük a gyakorlatban bevezetett intézkedések munkahelyi biztonságra és egészségvédelemre gyakorolt hatását is. A munkaadók gondoskodnak arról, hogy a biztonsági és egészségügyi intézkedéseket megfelelő módon vegyék figyelembe szervezetek minden egyes részének működése során.

Fontos előírása a törvénynek, hogy a munkáltatóknak munkavédelmi politikát is ki kell dolgozniuk, amelynek célja a biztonság és egészségvédelem előmozdítása, valamint a munkavállalók munkaképességének megőrzéséhez szükséges intézkedések

⁷⁷ Munkavédelmi törvény 2. fejezet 8. szakasz

kialakítása. A szabályzatnak tartalmaznia kell a munkakörülmények fejlesztésének szükségességét és a munkakörnyezeti tényezők hatását. A munkahelyfejlesztés és tervezés során figyelembe kell venni a szabályzathoz fűződő, a biztonság és egészség előmozdítására, a munkaképesség megőrzésére vonatkozó célokat, és azokat a munkavállalókkal vagy képviselőikkel közösen meg kell vitatni.

4.3. Oktatási intézmények

Finnországot általában követendő példaként tartják számon az oktatás terén. Ennek a modellnek a sikere az oktatási rendszer teljes újratervezésén alapszik egy új társadalmi szemléleten keresztül, ahol a tanári pálya az egyik legfontosabb pálya. Az oktatási módszer bővelkedik új ötletekben, a szabványosított, ingyenes, mindenki számára nyitott, a tanulásban rejlő tulajdonságokat védő oktatás fontosságát jogszabály rögzíti. A finn oktatási rendszer sajátosságai lehetővé tették a zaklatás megelőzésére és mérséklésére irányuló összpontosítást és az online és offline zaklatás kezelését már az általános iskolától kezdve.

Zaklatás elleni törvények a finn iskolákban

Az iskolai környezet biztonságosabbá tétele érdekében a finn oktatási törvény (Perusopetuslaki) az elmúlt évtized elején megváltozott és egy jelentősebb módosításon esett át, amely változásnak következtében az oktatási szolgáltatónak kötelezően előírták, hogy tervet kell készíteniük a zaklatás megelőzésével kapcsolatban, és a tanulók erőszakkal, zaklatással szembeni védelme érdekében ezt a tervet végre kell hajtani, valamint felügyelni kell a végrehajtását is. Ez a rendelkezés azt jelenti, hogy a jogszabály az iskolák intézményes kötelezettségeként írta elő a terv előkészítését és végrehajtását is.⁷⁸ Az iskolai zaklatás megelőzésére és kezelésére szolgáló tervnek az alábbi kötelező tartalmi elemeket kell tartalmaznia:

- a) zaklatás és erőszak esetén történő beavatkozás;
- b) közösségi, csoport- és egyéni szinten történő kezelés;
- c) egyéni támogatás az áldozat számára;
- d) együttműködés a szülőkkel;
- e) együttműködés a szükséges tisztviselőkkel;
- f) a terv bemutatása és kommunikálása az érintettek részére.

78 Gazdek, 2021, 22. o.

Az oktatást nyújtóknak végre kell hajtaniuk a tervet, és figyelemmel kell kísérniük annak teljesítését és betartását, mert ez elengedhetetlen a folyamatos biztonságos tanulási környezet biztosításához.

Az oktatási intézmények rendelkezésére állnak már jól működő megelőző és helyreállító programok is. A fent már részletesen bemutatott KiVa-programot a finn Turku Egyetemen fejlesztették ki, és a finn Oktatási és Kulturális Minisztérium finanszírozta. A finn oktatási intézmények 90%-ában már alkalmazták és meglepően jó eredményeket értek el.

Különböző moduljai során a program a zaklatás kulcsfiguráit vizsgálja: a zaklatót, a zaklatott személyt és a megfigyelőt. A program célja, hogy a megfigyelőket felhatalmazza, hogy a tanulók felismerhessék és elutasíthassák a megfélemlítést a tanáraik tájékoztatásával.

Ami az oktatási intézmények felelősségét illeti, érdemes kiemelni, hogy ezt a programot szinte valamennyi intézmény alkalmazza, és minden iskolában működik egy három tanárból álló KiVa-csapat, akik a megfélemlítési eseteken dolgoznak, miután speciális képzésben részesültek. Először is meg kell tudniuk mondani, hogy a zaklatás szisztematikus vagy egyszeri esemény. Ezután találkoznak az áldozattal, hogy megállítsák a zaklatást, és a zaklatókkal folytatott párbeszédén keresztül segítsenek nekik magatartásbeli változást elérni. A folyamat számos interjú tartalmaz mind az áldozatokkal, mind a zaklatókkal és megfigyelőkkel, miközben a tanárok elemzik, hogy melyik a legalkalmasabb időpont a szülők értesítésére a helyzetről. Ezért ők felelősek az egyes esetek figyelemmel kíséréséért.

4.4. Összegzés

A kibermegfélemlítés megakadályozásában jelentős szerep jut az egyes internetes szolgáltatóknak, amelyek felelőssége a magyar jogszabályokhoz hasonlóan részletesen szabályozott. A hatékony védekezéshez szükséges a megfelelő adatvédelem mellett a megfelelő munkahelyi stratégiák kialakítása, zaklatásmegelőzési policyk kidolgozása, és szintén nagyon fontos a fiatalabb generációk védelme, amely az oktatási intézmények jogszabályban rögzített kötelezettsége. Ezen a területen jelentős különbségek mutatkoznak a magyar rendszerhez képest, mivel a finnek jelentős erőforrást fordítanak a hatékony megelőző-kezelő programokra, amelyeket sikeresen exportáltak számos más országba is, így hazánkban is ismert a KiVa-program.

5. Összefoglalás

A finn szabályozás alapján a gyűlöletbeszédnek ugyan nincs konkrét törvényi tényállása, de már a finn alkotmány elemzése során látható, hogy konkrét intézkedéseket is tartalmaz, amelyek már alkotmányosan is próbálják megakadályozni a gyűlöletbeszédet. Ezek a rendelkezések a megkülönböztetés tilalmáról és az emberi méltóság védelméről szóló rendelkezések. A gyűlöletbeszéd a finn Büntető törvénykönyvben sincs konkrétan szabályozva, azonban több bűncselekményhez kapcsolják aszerint, hogy az elkövetett bűncselekményben megjelennek-e a gyűlölet-bűncselekményekre jellemző motívumok. A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján látható, hogy a jelenség folyamatosan jelen van a finn állampolgárok mindennapjaiban és az internet segítségével nagyon nehezen korlátozható, ezért Finnországban számos megelőző kampány is segíti ezt a munkát, illetve folyamatosan kutatják a területet. A legújabb ilyen kutatási terület, a gyűlöletbeszéd hatása a társadalmi döntéshozatalra rámutatott arra, hogy a gyűlöletbeszéd komoly hatással lehet az emberek társadalmi részvételére, véleményformálására is.

A cyberbullying, azaz kibermegfélemlítés mára Finnországban is mindennapos. Az elmúlt évtizedben – hazánkhoz hasonlóan – az internet folyamatos terjeszkedése kiváló terepe lett az online zaklatás és megfélemlítés szinte korlátlan terjedésének. Erre reagálva Finnországban rendelkezésre állnak megelőző vagy helyreállító programok az oktatási intézményekben, de ez a jelenség a fiatalokon kívül sajnos rendszeresen megjelenik a munkahelyeken vagy azokon kívül is, így a felnőtt lakosság is jelentős mértékben érintett. Az internetes zaklatásnak sok formája ismert, így a finn jogszabályi környezet is szerteágazó. A Büntető törvénykönyv, a munkavédelmi törvény, valamint a nők és a férfiak egyenlőségéről szóló törvény is tartalmaz rendelkezéseket. Finnország az egyik a közül a 14 EU-tagállam közül, amelyben konkrét fogalma van a kibermegfélemlítésnek, és a finn Büntető törvénykönyv is tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek alkalmazhatók az internetes zaklatás esetén. Az internetes zaklatás magában foglalhatja például az áldozat megsértését egy vitafórumon, vagy aljas, megalapozatlan e-mailek küldését az áldozat részére. Amikor az internetes zaklatás vagy internetes bűncselekmények megelőzéséről beszélünk, akkor kijelenthető, hogy Finnország a megelőzésre EU-s összehasonlításban is kiemelkedően sok erőforrást biztosít. Több olyan (VERSO, KiVa) sikeres programot hoztak már létre, amelyeket a világ számos országában sikeresen adaptáltak, és utólagos kutatásokkal bizonyítani tudták, hogy valóban jelentős visszaesést okoz az ügyek számában, ha végigviszik ezeket a programokat. Finnországra jellemző, hogy a társadalom, a média és a politika is kiemelt területként kezeli a kibermegfélemlítés hatékony megelőzését. A kibermegfélemlítés

megakadályozásában jelentős szerep jut az egyes internetes szolgáltatóknak, amelyek felelőssége a magyar jogszabályokhoz hasonlóan részletesen szabályozott. A hatékony védekezéshez szükséges a megfelelő adatvédelem, a megfelelő munkahelyi stratégiák kialakítása, zaklatásmegelőzési policyk kidolgozása, valamint szintén nagyon fontos a fiatalabb generációk védelme, amely az oktatási intézmények jogszabályban rögzített alapvető kötelezettsége. Ezen a területen jelentős különbségek mutatkoznak a magyar rendszerhez képest, mivel a finnek jelentős mértékű erőforrást fordítanak a hatékony megelőző-kezelő programokra, amelyeket sikeresen exportáltak számos más országba is, így ennek köszönhetően hazánkban is jól ismert a KiVa-program.

Irodalomjegyzék

- DALLA POZZA, V., DI PIETRO, A., MOREL, S., PSAILA, E (2016) *Cyberbullying Among Young People*. Directorate General for Internal Policies. Policy Department C: Citizen's Rights and Constitutional Affairs Civil Liberties, Justice and Home Affairs. Study for the LIBE Committee
- GAZDEK, H. (2021) *The anti-cyberbullying programs in Finnish lower secondary schools: Teacher perspectives*. Faculty of Education and Psychology, University of Jyväskylä, Master's Thesis in Education Spring Term
- GELLIN, M. (2018) *Mediation in Finnish Schools: From Conflicts to Restoration*. Nordic Mediation Research, Finnish Forum for Mediation, Helsinki.
- HALLAMAA, J. (2019) 'Päivi Räsänen vihapuheprosessi uskonnollis-polittisena performanssina (A gyűlöletbeszéd folyamata vallási és politikai szemszögből)', *Kanava*, 47(8)
- HOEL, H., VARTIA, M. (2018) *Bullying and sexual harassment at the workplace, in public spaces and in political life in the EU*. Policy Department for Citizen's Rights and Constitutional Affairs.
- JAGHOORY, H., BJÖRKQVIST, K., ÖSTERMAN, K. (2015) 'Cyberbullying among Adolescents: A Comparison between Iran and Finland', *Journal of Child and Adolescent Behavior*, 3(6)
- JÁRMI, É., PÉTER-SZARKA, Sz., FEHÉRPATAKY, B. (2012) *A KiVa-program hazai adaptálásának lehetősége*. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet
- KNUUTILA, A., KOSONEN, H., SAREMA, T., HAARA, P., PÖYHTÄRI, R. (2019) 'Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon (Harag a hatalomban: a gyűlöletbeszéd hatása a döntéshozatalra)', *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja (Kutatói tevékenységek kiadványsorozat)*, 2019/57. [Online]. Elérhető: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161812/57_19_Viha%20vallassa_Vihapuheen%20vaikutukset%20_Netti%20.pdf (Letöltve: 2022. április 25.)
- LAPPALAINEN, E., PERÄLÄ, P. (2015) *Vertaissovittelu alakoululaisten sovittelijoiden näkökulmasta (Kortárs közvetítés az általános iskolások számára)*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma Syyslukukausi
- LI, Q., CROSS, D., K. SMITH, P. (2012) *Cyberbullying in the Global Playground: Research from International Perspectives*. Hoboken: Blackwell Publishing Ltd.
- MÄKINEN, K. (2019) 'Sanat ovat tekoja: Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen (A szavak tettek: a gyűlöletbeszéd és az internetes zaklatás elleni fellépés fokozása)', *Sisäministeriön julkaisuja (A Belügyminisztérium kiadványai)*, 2019/23.

- MCCULLY, J. (2019) *Legal Responses to Online Harassment and Abuse of Journalists: Perspectives from Finland, France and Ireland*. OSCE – Office of the Representative on Freedom of the Media & International Press Institute
- OLKKONEN, K. (2020) *VERSO Programme Annual Report*. The Finnish Forum for Mediation, Helsinki.
- PÖYHTÄRI, R., HAARA, P., RAITTILA, P. (2013) *Vihapue Sananvapautta Kaventamassa (A gyűlöletbeszéd, mint a véleménynyilvánítás korlátozása)*. Tampere University Press
- RAJA, R. (2021) *Nuoret ja nettikiusaaminen (Fiatalok és az internetes zaklatás)*. Mannerheimin Lastensuojeluliitto [Online]. Elérhető: <https://cdn.mll.fi/prod/2021/04/21124054/nuoret-ja-nettikiusaaminen-kyselyraportti-mll-2021.pdf> (Letöltve: 2022. április 25.)